

ISSN 2335-8998 (Online)

Teisės e-aktualijos

2021 m. Nr. 1 (19)

„Teisės e-aktualijos“ - tai Internetinis leidinys, kuriame skelbiami Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės instituto mokslo darbuotojų parengti socialinės plėtros darbai, kurie buvo pateikti valstybės bei savivaldybių institucijoms.

Ankštoji g. 1 A, LT-01109 Vilnius
Tel./faks. (+370 5) 249 75 91
info@teise.org, www.teise.org

ISSN 2335-8998 (Online)

© LSMC Teisės institutas, 2021

TURINYS

I. DĖL NUOMONĖS PATEIKIMO KONSTITUCINĖS JUSTICIJOS BYLOJE NR. 7-A/2021	4
II. NUOMONĖ DĖL ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-214.....	7
III. NUOMONĖ DĖL LOBISTINĖS VEIKLOS ĮSTATYMO 7 STRAIPSNIO 11 PUNKTO	9
IV. NUOMONĖ VYRIAUSIAJAI TARNYBINĖS ETIKOS KOMISIJAI.....	11
V. NUOMONĖ DĖL BAUDŽIAMOJO KODEKSO, ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO IR BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO PAKEITIMO PROJEKTŲ PAKETO NR. 21-30589	14
VI. KAI KURIŲ PAKEITIMŲ BAUDŽIAMOJO KODEKSO BENDROSIOS DALIES NUOSTATOSE, REGULIUOJANČIOSE NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ PADARYMO TEISINES PASEKMES, SIŪLYMAI	17
VII. NUOMONĖ DĖL ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-109.....	25

I.

Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė

DĖL NUOMONĖS PATEIKIMO KONSTITUCINĖS JUSTICIJOS BYLOJE NR. 7-A/2021

Išnagrinėję individualių asmenų pateiktą klausimą dėl reikalavimo, kad kasacinį skundą civiliniame procese surašytų advokatas, teikiame šią nuomonę. Atkreipiame dėmesį, kad ši nuomonė nėra grindžiama Lietuvos ar regioninių teismų praktika dėl teisės į teisingą teismą užtikrinimo, kadangi tokios mokslinės analizės nesame atlikę. Nuomonė teikiama dėl svarstomos nuostatos suderinamumo su teismų veiklą reguliuojančiais nacionaliniais teisės aktais.

Pirma, atkreipiame dėmesį į tai, kad Lietuvos nacionalinėje teismų sistemoje galima išvelgti du reguliacinius modelius dėl galimybės kreiptis į teismą civiliniame procese: vienais atvejais, jei nėra dokumento trūkumų, kreipimasis priimamas be papildomos atrankos, kitais atvejais – vykdoma atranka. Remiantis Civilinio proceso kodekso 137 straipsniu, pirmosios instancijos teismas privalo priimti ieškinį, išskyrus atvejus, kai nustatomi trūkumai: 1) ginčas nenagrinėtinas teisme civilinio proceso tvarka; ieškinys neteismingas tam teismui; suinteresuotas asmuo, kreipęsis į teismą, nesilaikė tai bylų kategorijai įstatymų nustatytos išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos; yra įsiteisėjęs teismo arba arbitražo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, arba teismo nutartis priimti ieškovo atsisakymą ieškinio ar patvirtinti šalių taikos sutartį; teismo žinioje yra byla dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu; šalys yra sudariusios susitarimą perduoti tą ginčą spręsti arbitražui; pareiškimą padavė neveiksnius tam tikroje srityje fizinis asmuo; pareiškimą suinteresuoto asmens vardu padavė neįgaliotas vesti bylą asmuo. Jei įmanoma, teismas nurodo, kokie trūkumai turėtų būti pašalinti, kad ieškinys būtų priimtas. Panašiai, vadovaujantis Civilinio proceso kodekso 315 straipsniu, ape-

liacinis skundas gali būti nepriimtas tik tada, kai yra vienas iš aiškiai šiame kodekse nurodytų pagrindų: skundas paduotas praleidus nustatytą apeliacinio skundo padavimo terminą ir šis terminas neatnaujinamas; skundą paduoda neveiksnius tam tikroje srityje asmuo arba asmuo, neturintis teisės jį paduoti; arba skundžiamas sprendimas (nutartis), kuris pagal įstatymus negali būti apeliacinio apskundimo objektas. Tuo tarpu, kalbant apie kasacinio skundo priėmimą, Civilinio proceso kodekso 350 straipsnyje numatyta, kad kasacinio skundo priėmimo klausimą sprendžia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko ar šio teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko iš trijų teisėjų sudaryta atrankos kolegija. Kasacinis skundas laikomas priimtu, jeigu už jį balsavo bent vienas iš atrankos kolegijos narių. Taigi, perdavus kasacinio skundo priėmimo klausimą spręsti tam suburtai atrankos kolegijai, siekiama suvaldyti į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą patenkančių kasacinių skundų srautą. Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo skelbiama informacija¹, šiame teisme priimama nagrinėti apie 24 proc. kasacinių skundų civilinėse bylose.

Nederėtų lyginti bylų priimtumo civilinėje ir konstitucinėje teisenoje dėl šių teisenų esminių skirtumų, tačiau atsižvelgiant vien į tai, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra vieninteliai teismai, nagrinėjantys bylas galutine instancija, atkreipiame dėmesį, kad, remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymu, individualaus konstitucinio skundo priėmimui nagrinėti bei, remiantis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymu, Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme administracinės bylos priėmimui nagrinėti nėra sudaroma atrankos kolegija, taip pat nėra reikalaujama, kad skundą pateikiantis asmuo būtų advokatas ar turėtų teisinį išsilavinimą. Kaip nurodoma Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui pateiktų individualių konstitucinių skundų priimtumo apžvalgoje², per vienų metų laikotarpį buvo priimta apie 3 proc. šiam teismui pateiktų skundų.

Taigi, galima pastebėti, kad kreipiantis į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą su civiliniu kasaciniu skundu, siekiant užtikrinti optimalų šio teismo civilinių bylų nagrinėjimą ir suvaldyti galimai pernelyg didelį kasacinių skundų srautą, yra ne tik nurodomi pagrindai, kada kasacinis skundas nėra priimamas, bet papildomai yra taikomas dvigubas filtras – pirma, skundą, remiantis Civilinio proceso kodekso 347 straipsnio 3 dalimi, gali surašyti tik nurodyti teisinį išsilavinimą turintys asmenys, ir, antra, remiantis anksčiau minėtu šio kodekso 350 straipsniu, kasacinio skundo priimtumą vertina iš teisėjų sudaryta atrankos kolegija.

---

¹ Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/kas-yra-ir-kaip-veikia-kasaciniu-skundu-atranka-auksciausiajame-teisme/6519>.

² Prieiga per internetą: <https://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2020/12/individualiu-konstituciniu-skundu-priimtinumo-apzvalga-2019-2020.pdf>.

Vertinant priimtų skundų kiekį, matyti, kad Lietuvos Aukščiausiajame Teisme priimama net 24 proc. pateiktų kasacinių skundų civilinėse bylose. Dėl skirtingos bylų turinio specifikos negalima be išlygų gretinti skundų priimtinumą Lietuvos Aukščiausiajame Teisme ir Konstituciniame Teisme, tačiau galima pastebėti, kad, kaip skelbia Lietuvos Aukščiausiasis Teismas³, Švedijoje iš 6200 kasacinių skundų per metus priimta 93 skundai, t. y. 1,5 proc., Estijoje iš 1200 kasacinių skundų priimama 200, t. y. apie 16 proc. Tokie skaičiai suponuoja, kad didelis skaičius kasacinių bylų civiliniame procese „atkrenta“ net ir nepasiekusios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinių bylų atrankos kolegijos. Grįždami prie Konstitucinio Teismo individualių skundų priimtimumo tikrinimo modelio ir statistikos atkreipiame dėmesį, kad, netaikant papildomų individualių skundų pateikimo ribojimų, ši teismą pasiekia didesnis kiekis potencialiai priimtinių skundų. Dėl to manome, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas jau turi išskirtinį skundų pateikimo nagrinėjimui ribojimo mechanizmą (atrankos kolegija), o papildomas ribojimas – reikalavimas, kad kasacinį skundą civilinėje byloje surašytų advokatas ar teisinį išsilavinimą turintis asmuo, yra perteklinis ir nepagrįstai ribojantis skundų, potencialiai atitinkančių įstatyme numatytus skundo turinio priimtimumo kriterijus, priėmimą.

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta aukščiau, manome, kad nacionalinių teisės aktų, reguliuojančių skundų priėmimą teisme, kontekste reikalavimas, kad kasacinį skundą civiliniame procese surašytų advokatas, yra nepagrįstas.

Nuomonė (į 2021-04-14 raštą Nr. 14B-275 (2.4)) pateikta Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui 2021-06-02 raštu Nr. 2R-53-(1.9).

---

³ Žr. 1 išnašą.

II.

Skirmantas Bikelis

NUOMONĖ DĖL ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-214

Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas paprašė pateikti nuomonę dėl Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 189 ir 216 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-214 (toliau – Projektas). Projektu siekiama išplėsti turto legalizavimo kriminalizaciją atsižvelgiant į užsienio šalių ekspertų (MONEYVAL komiteto) siūlymus.

Projekte pateikti siūlymai kelia abejonių dėl jų pridėtinės vertės. Siūlomi papildomi turto legalizavimo ir nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo arba realizavimo požymiai, mūsų nuomone, nėra reikšmingi arba jau yra apimti galiojančiame įstatyme vartojamų sąvokų.

Projektu siūloma tiek BK 189, tiek 216 straipsniuose požymį „turtas gautas nusikalstamu būdu“ praplėsti požymiu „turtas gautas dalyvaujant nusikalstamoje veikoje“. Nors aiškinamajame rašte teigiama, kad MONEYVAL ekspertai mano, kad požymis „turtas gautas nusikalstamu būdu“ neapima požymio „turtas gautas dalyvaujant nusikalstamoje veikoje“, kaip nacionalinės teisės ir teisinės lietuvių kalbos žinovai teigtume, kad šiuo metu įstatyme numatytas požymis „turtas gautas nusikalstamu būdu“ apima siūlomą naują požymį ir dėl to toks papildymas nėra reikalingas. Turtas, gautas dalyvaujant (bendrininkaujant) nusikaltimo daryme, lygiai kaip gautas iš nusikaltimo, kuriame įtariamasis nedalyvavo, yra gautas nusikalstamu būdu. Gali būti, kad užsienio ekspertai remiasi anglosaksiška teisės tradicija, kurioje gana pabrėžtinai išskiriamas nusikaltimo darymas bendrininkaujant, bet mūsų teisės sistemoje tokio išskyrimo daryti nėra būtinybės.

Projektu siūloma papildyti turto legalizavimo sudėtį alternatyviu tikslu – „padėti kitam nusikalstamoje veikoje dalyvaujančiam asmeniui išvengti baudžiamosios atsakomybės“. Siūloma alter-

natyva nėra korektiška, nes jau galiojančiame įstatyme yra nurodyti būdai/siekiai (nuslėpti ar įteisinti turta), kurie gali būti pasitelkiami įvairiems galutiniams rezultatams pasiekti: padėti sau ar kitam asmeniui išvengti baudžiamosios atsakomybės, išvengti turto konfiskavimo baudžiamojoje ar civilinio turto konfiskavimo byloje ir pan. Vieno iš šių galutinių rezultatų įvardijimas nieko neduoda, nes ir be tokio įvardijimo, mūsų nuomone, dabartinė turto legalizavimo sudėtis tokį siekį apima (tiksliau – jo buvimas ar nebuvimas neturi reikšmės sprendžiant dėl asmens atsakomybės už turto legalizavimą).

Aiškinamajame rašte teigiama, kad galimos situacijos, kai nusikalstamu būdu įgytu turtu naudojamosi nesiekiant jį nuslėpti, bet (nenuslepian) padedama išvengti baudžiamosios atsakomybės. Kyla abejonių, ar tokia situacija galima. Jei turtu naudojamosi ar jis įgyjamas žinant, kad jis gautas nusikalstamu būdu, ir tai daroma siekiant padėti išvengti minėtų teisinių pasekmių, tai savaime galima laikyti turto slėpimu. Kitaip tokia veika vargiai ar galėtų padėti išvengti minėtų teisinių pasekmių ir vargu ar toks tikslas galėtų būti nustatytas. Manytina, kad MONEYVAL ekspertų nurodyta problema yra išsprendžiama įstatymo aiškinimo keliu. Pagalba išvengti baudžiamosios atsakomybės ar konfiskavimo, kai ji pasireiškia naudojimusi svetimu turtu ar jo įgijimu, aiškintina kaip turto (ar jo kilmės) slėpimas.

Taip pat norėtume pažymėti, kad su Projektu pateikiama atitikties lentelė neatskleidžia anksčiau aptartų pakeitimų poreikio.

Nuomonė Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui, atsakant į 2021-04-30 prašymą Nr. S-2021-2243, pateikta 2021-05-06 raštu Nr. 2R-45-(1.9).

III.

Salomėja Zaksaitė

NUOMONĖ DĖL LOBISTINĖS VEIKLOS ĮSTATYMO 7 STRAIPSNIO 11 PUNKTO

Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutas 2021 m. rugpjūčio 6 d. gavo Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos paklausimą – ar Lietuvos tautinio olimpinio komiteto (toliau – LTOK) veikla yra ar nėra laikytina lobistine veikla pagal Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 11 punktą. Visų pirma pažymėtina, kad, siekiant deramai atsakyti į Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos paklausimą, reikėtų atlikti ekspertinį vertinimą ar mokslinį tyrimą dėl gero valdymo principų (ne)paaisymo Lietuvos tautiniame olimpiame komitete. Lietuvoje atitinkamų tyrimų nebuvo atlikta, tad ši nuomonė neišvengiamai yra (inter)subjektyvaus pobūdžio, parengta per kelias savaites konsultuojantis su Lietuvos sporto bendruomene.

Pagal deklaruojamus tikslus LTOK būtų priskirtinas viešosios naudos organizacijoms. Tačiau, mūsų manymu, pastarojo meto LTOK veiklą galima apibūdinti ne vien tik kaip viešosios naudos siekimą, o savo, kaip organizacijos, įtakos stiprinimą sprendžiant teisėkūros klausimus dėl sporto finansavimo ir valdymo (turimas omenyje, *inter alia*, Lietuvos Respublikos sporto įstatymo pataisų svarstymas). Paraleliai LTOK vysto veiklą, kuria siekiama apsaugoti savo finansinius šaltinius, reikalingus poveikiui (įtakai) daryti (turimas omenyje, *inter alia*, Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymo pataisų svarstymas). Lietuvos sporto bendruomenė taip pat sureagavo į LTOK Prezidentės gynybinę reakciją po Tokijo olimpinių žaidynių, kai kaltė buvo suversta nacionalinėms federacijoms ir valdžios institucijoms vengiant bet kokios LTOK atsakomybės⁴. Šiuo aspektu verta pridurti, kad, pavyzdžiui, V. Alekna buvo kur kas nuosaikesnis teigdamas, jog atsakomybę turėtų da-

⁴ Plačiau: <https://www.lrt.lt/naujienos/sportas/10/1464984/savo-klaidu-neizvelgianti-ltok-prezidente-gudzineviciute-kritikuoti-mus-uz-rezultatus-yra-tiesiog-neprofesionalu> [žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 27 d.].

lintis visi⁵. Pagrįsdamas savo nuomonę, V. Alekna pasakė, kad ištis daug galių yra suteikta federacijoms, tačiau LTOK ir susideda iš nacionalinių federacijų⁶, todėl neverta ieškoti konkretaus „kalitininko“, bet reikia išanalizuoti silpnąsias sportininkų rengimo ir sporto valdymo puses, identifikuoti klaidas ir ateityje jų nekartoti.

Aptariant finansinę LTOK valdymo pusę ir jos santykį (proporcijas) su sporto federacijų finansavimu, pažymėtina, kad, pagal 2020 metų LTOK biudžeto įvykdymo apyskaitą, LTOK pajamos sudarė 11 026 100 eurų. Iš jų 6 461 000 eurų buvo gauta pagal 8 % mokestinę lengvatą iš UAB „Oliėja“ bei 3 591 000 eurų iš UAB „Oliėja“ pelno dalies⁷. Iš jų per 2020 metus 1 441 400 eurų LTOK skyrė sporto federacijoms finansuoti, 150 600 eurų – skėtinėms organizacijoms finansuoti. Iš viso per įvairias veiklos programas 2020 metais LTOK patyrė 10 060 600 eurų išlaidų. Dar kartą reaguojant į naujienas dėl Tokijo olimpinė žaidynių, kiek keistai skamba LTOK Prezidentės pasakymas, kad LTOK „prievolė ir pareiga yra sportininkus aprenkti, nuvežti, čia pasirūpinti ir parvežti⁸“ – pagal minėtą apyskaitą, programai „Tokijas“ buvo skirta ne tokia jau maža suma, – 3 926 700 eurų⁹.

Tad galima pastebėti, kad LTOK gali būti tiesiogiai suinteresuotas mokestinėmis lengvatomis pagal Lietuvos Respublikos azartinių lošimų įstatymą ir per sunkiai apskaitomą lėšų skirstymą gali daryti įtaką daugelio sporto organizacijų sprendimams, formuoti viešąją nuomonę per žiniasklaidos priemones, reprezentuodamas šalį pateikti klaidingą įvaizdį tarptautinėms sporto organizacijoms.

Aptariant LTOK kaip nevyriausybinės organizacijos veiklą, galima išvelgti neatitiktį gerojo valdymo principams, kurią liudija neribotas prezidento kadencijų skaičius, nepakankamas lėšų skirstymo skaidrumas, demokratinių procesų užtikrinimo, vidaus atskaitomybės bei kontrolės ir socialinės atsakomybės stoka.

Tokia aukščiau išdėstytų aplinkybių visuma gali lemti, kad esant suinteresuotumui LTOK gali daryti ženklią įtaką teisėkūrai, todėl Lobistinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 11 dalies išimtis vargu ar gali būti taikoma LTOK, ypač tada, kai organizacija siekia naudoti sau, o ne deklaruojamų viešosios naudoti tikslų.

Nuomonė (atsakant į 2021-08-06 paklausimą Nr. S-2363 (3.4)) pateikta Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai 2021-08-27 raštu Nr. 2R-62- (1.9).

---

⁵ Plačiau: <https://www.15min.lt/sportas/video/lietuva-tokijuje-su-valekna-kur-esame-su-vienu-medaliu-zaidynese-206560>, 3–4 min. [žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 27 d.].

⁶ Prieiga per internetą: <https://www.ltok.lt/ltok-nariai/> [žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 27 d.].

⁷ Prieiga per internetą: <https://www.ltok.lt/wp-content/uploads/2021/03/2020-m.-LTOK-biud%C5%BEeto-apyskaita.pdf> [žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 27 d.].

⁸ Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/sportas/10/1464984/savo-klaidu-neizvelgianti-ltok-prezidente-gudzineviciute-kritikuoti-mus-uz-rezultatus-vra-tiesiog-neprofesionalu> [žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 27 d.].

⁹ Prieiga per internetą: <https://www.ltok.lt/wp-content/uploads/2021/03/2020-m.-LTOK-biud%C5%BEeto-apyskaita.pdf> [žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 27 d.].

IV.

Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė

NUOMONĖ VYRIAUSIAJAI TARNYBINĖS ETIKOS KOMISIJAI

Gavę Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos prašymą dėl metodinės pagalbos – pateikti Lobistinės veiklos įstatymo (toliau – Įstatymas) kontekste vartojamo termino „nuomonė“ išaiškinimą, teikiame atsakymą. Manome, kad Įstatymo 7 straipsnis yra suformuluotas ydingai, ir jo loginis aiškinimas iš esmės neįmanomas. Tačiau, turėdami omenyje tai, kad praktikoje jį reikia taikyti tokį, koks yra šiuo metu, pateikiame savo samprotavimus, į kokius kriterijus atsižvelgiant būtų galima jį interpretuoti.

Lobistinės veiklos įstatyme pateikiamas lobistinės veiklos apibrėžimas – „**Lobistinė veikla** – fizinio asmens, juridinio asmens arba kitos organizacijos ar jų padalinio veiksmai, kuriais siekiama <...> asmenims, kad lobistinės veiklos užsakovo ar lobistinės veiklos naudos gavėjo interesais būtų priimami arba nepriimami teisės aktai.“ Taigi, veikla laikoma lobistine, kai tam tikrais veiksmais „siekiama daryti įtaką“, kad tam tikrų asmenų „interesai“ būtų priimami ar nepriimami teisės aktai. Taigi, pagrindiniai šios sąvokos elementai yra interesas, įtaka ir teisėkūros procesas.

Didysis lietuvių kalbos žodynas, be rečiau vartojamų reikšmių, tokių, kaip „sąmonė“, „sakinys“ ir „reikšmė“, „nuomonę“ apibrėžia kaip „nuovoką, nusimanymą, išmanymą, supratimą“ bei „pažiūrą, nusistatymą, įsitikinimą“¹⁰. Įstatymas nepateikia „nuomonės“ apibrėžimo ir tai, kas laikytina „nuomone“. „Nuomonės“ apibrėžimą galima rasti kituose įstatymuose. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatyme „nuomonė“ apibrėžiama kaip „visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados

¹⁰ Žr. <http://www.lkz.lt/?zodis=nuomon%C4%97&id=20056970000>.

ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai, tačiau ji turi būti reiškiamas sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepiančios ir neiškreipiančios faktų ir duomenų“. Nepaisant to, kad šiuo atveju sąvoka „nuomonė“ vartojama visai kitame kontekste, jos turinys yra labai panašus į apibūdintąjį remiantis aukščiau minėtu žodynu. Atsižvelgdami į tai, preziumuojame, kad lobistinės veiklos srityje sąvoka „nuomonė“ turėtų turėti iš esmės tapatų turinį.

Bendriausia prasme, mūsų supratimu, nuomonės reiškinį nuo lobistinės veiklos skiria du esminiai bruožai: pirma, nuomonė yra tik pažiūra, pozicija, įsitikinimas, bet ne intereso (savo ar kažkieno kito) atstovavimas, ir, antra, nuomonės reiškinys nėra savaime susijęs su teisėkūros procesų (ar atskirų jo etapų) inicijavimu – kas gali pasirodyti iš Įstatymo formuluočių apie „nuomonės reiškinį“ išimtį (tačiau neatmetame, kad nuomonė gali būti pareikšta ir teisėkūros proceso metu – tik bet kuriuo atveju ji nėra intereso išraiška).

Nepaisant to, kad Įstatyme nepateikiamas „nuomonės“ apibrėžimas, jame įstatymų leidėjas yra sukonkretinęs atvejus, kada „nuomonės reiškinys“ nelaikomas lobistine veikla. Mūsų manymu, toks konkretizavimas ne tik paaiškina, kokiais atvejais „nuomonės reiškinys“ gali ar negali būti laikomas lobistine veikla, bet kartu atveria kelią lobistine veikla nelaikyti tų lobistinės veiklos bruožų turinčių atvejų prisidengiant „nuomonės reiškinio“ išimtimi. Savo svarstymus pateikiame žemiau.

Įstatymas numato, kad lobistine veikla nelaikoma fizinio asmens pareikšta nuomonė, išskyrus atvejus, kai:

1) „fizinis asmuo **sistemiškai ir nuolat** rengia teisės aktų projektus ir siūlo inicijuoti šių teisės aktų projektų svarstymą teisės aktų nustatyta tvarka ir kai šie teisės aktų projektai rengiami atstovaujant **ne savo asmeniniams interesams**“. Manytume, kad toks šioje išimtyje minimas veiksmas savaime nelaikomas nuomonės reiškinio (dėl to net neturėtų būti paminėtas kaip išimtis), nes teisės aktų rengimas ir siūlymas, ir ypač atstovaujant ne savo asmeniniams interesams, logine prasme nėra susijęs su nuomonės reiškinio *per se*. Šios išimties formuluotė, mūsų nuomone, sudaro galimybes taikyti išimtį iš lobistinės veiklos sampratos net ir dėl tokių atvejų, kurie savo prigimtimi būtų laikomi lobistine veikla. Pavyzdžiui, manome, kad net ir vienkartinis teisės akto projekto parengimas turėtų būti laikomas ne nuomonės reiškinio būdu, bet lobistine veikla, tačiau pagal šios nuostatos formuluotę matyti, kad vienkartinis teisės akto parengimas, net ir verslo interesais, nėra laikytina lobistine veikla. Ši įstatymo formuluotė nuomonės reiškinio leidžia laikyti tokius atvejus, kai, pvz., tam tikro verslo subjekto interesais vis kitas fizinis asmuo rengia ir teikia teisės aktų projektus;

2) „fizinis asmuo reiškia nuomonę dėl teisėkūros ir ši nuomonė reiškiamas **atstovaujant**

verslo tikslų siekiantiems juridiniams asmenims arba tokius juridinius asmenis vienijančioms asociacijoms“. Šiuo atveju minimoje išimtyje vartojamas žodis „nuomonė“ taip pat neatitinka savo pirminės reikšmės, nes susijęs ne su savo įsitikinimo išraiška, o su atstovavimu tam tikrų grupių interesams. Atkreipiame dėmesį, kad jei fizinis asmuo reikštų nuomonę dėl teisėkūros ir ši nuomonė būtų reiškiamą atstovaujant ne verslo tikslų siekiantiems juridiniams asmenims, o, pvz., profesiniams interesams, toks nuomonės reiškimas įstatymo prasme būtų pateisinamas ir laikytinas „nuomone“.

Taip pat Įstatyme numatyta, kad lobistine veikla nelaikoma „juridinio asmens pareikšta nuomonė dėl teisėkūros“ išskyrus atvejus, kai:

1) „juridinis asmuo **parengia konkretų teisės akto projektą ir siūlo inicijuoti** šio teisės akto projekto svarstymą teisės aktų nustatyta tvarka“. Manome, tai yra pakankamai aišku, nes, kaip minėta aukščiau, kalbant apie fizinių asmenų parengtus teisės aktų projektus, nemanome, kad teisės aktų rengimas yra susijęs su nuomonės reiškimu *per se*. Nors toks veiksmas gali būti grindžiamas kažkokio asmens nuomone (įsitikinimu, pažiūromis), tačiau tai yra visiškai atskira veikla, kuri, pagal savo apibrėžimą, tikėtina, savaime patenka į lobistinės veiklos apibrėžimą;

2) „nuomonę dėl teisėkūros reiškia juridinis asmuo, kuris **atstovauja ir (ar) vienija verslo tikslų siekiančius juridinius asmenis** ar tokius juridinius asmenis vienijančias asociacijas“. Vėlgi atkreipiame dėmesį, kad, remiantis tokia įstatymo formuluote, jei nuomonę reiškia juridinis asmuo, kuris atstovauja ir vienija ne verslo interesus, o, pvz., profesiniams ar politinėms pažiūroms atstovaujančius interesus, tokia veikla bus laikoma „nuomone“ ir nebus laikoma lobistine veikla.

Nuomonė (į 2021-09-23 raštą Nr. S-2695-(2.5)) pateikta Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai 2021-10-18 raštu Nr. 2R-82-(1.9).

V.

Skirmantas Bikelis

NUOMONĖ DĖL BAUDŽIAMOJO KODEKSO, ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO IR BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO PAKEITIMO PROJEKTŲ PAKETO NR. 21-30589¹¹

Sveikiname ir palaikome Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos iniciatyvą koreguoti Baudžiamojo kodekso (toliau – BK), Administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) nuostatas, jas derinant su ultima ratio principu, taip pat su socialiniais ir ekonominiais pokyčiais, įvykusiais per laikotarpį nuo BK įsigaliojimo iki šių dienų. Taip pat matome ir teigiamai vertiname siūlymus priderinti istoriškai BK išlikusias ir su naujojo BK sistema nederančias nuostatas su nuoseklia galiojančio kodekso skyrių ir normų sistema. Atskirai norime pabrėžti, kad visiškai pritariame siūlymui sistemiskai sutvarkyti kontrabandos nusikaltimo sudėtį, iškeliant su skyriumi, kuriame yra numatyta atsakomybė už šį nusikaltimą, nieko bendro neturinčias normas arba panaikinant tas, kurios be reikalo dubliavo kituose skyriuose esančias normas (BK 199 straipsnio 2 ir 4 dalys).

Siūlytume sistemiskai pažvelgti ir į BK 201 straipsnį *Neteisėtas naminių stiprių alkoholinių gėrimų, nedenatūruoto ar denatūruoto etilo alkoholio, jų skiedinių (mišinių) ir aparatų jiems gaminti gaminimas, laikymas, gabenimas ar realizavimas* ir apsvarstyti, kiek prasminga turėti mūsų BK šį tarybinį

¹¹ Vyriausybės nutarimo projektas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 156, 176, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 190, 192, 195, 196, 197, 199, 199(1), 199(2), 200, 201, 203, 204, 206, 208, 209, 212, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 224(1), 246, 248, 253, 255, 256, 267, 267(1), 270, 272, 277 ir 281 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 2821 straipsniu ir kodekso 177, 186 ir 298 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 115, 122, 125, 137, 187 ir 589 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 107(1), 113(1), 187(1), 293(1_ ir 474(1) straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 122, 167 ir 225 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. xi-2234 8 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui.

relikta. Siūlome atkreipti dėmesį, kad atsakomybę už šiame straipsnyje numatytas pavojingiausias veikas numato net keletas kitų BK straipsnių, kaip antai: neteisėtas disponavimas akcizinėmis prekėmis (BK 199² str.), neteisėta ūkinė veikla (BK 202 str.), neteisėtas disponavimas stipriai veikiančiomis ar nuodingosiomis medžiagomis (BK 267 str.) ir kenksmingų žmogaus sveikatai ar gyvybei produktų gamyba arba prekyba jais (BK 276 str.). Į paminėtų BK normų aprėptį nepatenkančios (nedidelio pavojingumo) veikos, aprašytos BK 201 straipsnyje, galėtų būti dekriminalizuotos, atsakomybę už jas numatant vien ANK.

Kartu siūlome apsvarstyti, ar tokia veika, kokia numatyta ANK 137 straipsnio 1 ir 2 dalyse (patalpų suteikimas alkoholinių gėrimų gamybai), turi sudaryti atskirą pažeidimą. Toks reguliavimas nebūdingas Lietuvos teisės sistemai. Tokia veika gali būti padėjimas padaryti kitus pažeidimus ar net nusikaltimus, o kaip savarankiška veika ji neturėtų būti baudžiama (lygiai kaip nėra savarankiški pažeidimai patalpų suteikimas kitiems pažeidimams, pvz., neteisėtam cigarečių ar narkotinių medžiagų sandėliavimui ar gamybai, daryti).

Pritariame projekte išreikštam siekiui atsakomybę už turtinius ir kitus nusikaltimus priartinti prie per dvidešimtmetį pasikeitusių ekonominių ir socialinių realijų. Matome, kad artinimas vykdomas iš karto dviem metodais (švelninant sankcijas, kai dalyko ar žalos išraiška nėra labai didelės vertės, ir naujai nustatant didelės ir labai didelės vertės išraišką). Vis dėlto, manytume, net ir atsižvelgiant į dvigubą metodą, daromas per mažai ambicingas pakeitimas. Kaip aiškinamajame rašte teisingai nurodyta, baudos buvo padidintos daug kartų. Savo ruožtu pažymime, kad gana objektyvus ekonominis-socialinis rodiklis, lemiantis nemažos visuomenės dalies ekonominę galią – minimalus mėnesinis darbo užmokestis – nuo BK įsigaliojimo iki pernai metų pakilo nuo 124,55 Eur iki 607 Eur, tai yra penkis kartus. Dėl to nusikaltimų pavojingumą apibrėžiančios vertės (ypač – sunkių nusikaltimų) turėtų būti keičiamos labiau – didinamos ne tris, o bent jau keturis kartus. Juo labiau kad 750 MGL (37 500 Eur) laikyti sunkaus nusikaltimo riba, manytume, nebūtų labai adekvatu ir proporcinga. Siūlytume šią ribą kelti bent jau iki 1000 MGL (50 000 Eur). Atitinkamai siūlome didelę vertę apibrėžti kaip 500 MGL viršijančią, o labai didelę vertę – kaip 1000 MGL viršijančią.

Konkrečiai korekcijų reiktų BK 190 straipsnio 1 dalyje ir 212 straipsnio 1 ir 4 dalyse (vietoj 300 MGL – 500 MGL, vietoj 750 MGL – 1000 MGL), BK 248 straipsnio 4 ir 5 dalyse (vietoj 300 – 500 MGL, vietoj 750 – 1000 MGL). Norime pabrėžti, kad BK 212 straipsnyje kalbama apie bendrą gautų pajamų ar neįtrauktų į apskaitą prekių vertę (bruto), o ne nesumokėtus mokesčius, dėl to šios vertės turi būti didesnės nei BK 219 ir 221 straipsniuose numatytos vertės, apibrėžiančios tik siektą išvengti mokesčių sumą (neto).

Ir vienas smulkus pastebėjimas. Į akis krinta tai, kad galbūt per smulkmeniškai į atskirą dalį

nuo paprastos vagystės išskirta atvira vagystė. Nemanome, kad šių veikų pavojingumas ir pobūdis taip reikšmingai skirtųsi. Juolab beveik nesiskiria ir siūlomos sankcijos – laisvės atėmimo sankcija skirtųsi vos vienais metais ir neaišku, kodėl nėra numatyta galimybė skirti viešuosius darbus. Manytume, atviros vagystės išskyrimo būtų galima atsisakyti ir ją kvalifikuoti kaip vagystę pagal BK 178 straipsnio 1 dalį. Analogiškų minčių kyla ir dėl kišenvagystės, tik suprantame, kad šiuo atveju kyla kriminalinės žvalgybos panaudojimo galimybės klausimas (nesunkių nusikaltimų atžvilgiu tokios galimybės nebūtų), kuris, regis, yra esminė kliūtis atsisakyti šios, manytume, nereikalingos atskiros dalies vagystę apibrėžiančiame straipsnyje.

Nuomonė pateikta Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai 2021-10-13 raštu Nr. 2R-80-(1.9).

VI.

Skirmantas Bikelis, Simonas Nikartas

KAI KURIŲ PAKEITIMŲ BAUDŽIAMOJO KODEKSO BENDROSIOS DALIES NUOSTATOSE, REGULIUOJANČIOSE NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ PADARYMO TEISINES PASEKMES, SIŪLYMAI

Atsakydami į Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos prašymą peržiūrėti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – Baudžiamasis kodeksas, BK) bendrosios dalies nuostatas, reguliuojančias nusikalstamų veikų padarymo teises pasekmes, ir įvertinti šių nuostatų pataisų poreikį, teikiame savo siūlymus. Kartu norime pabrėžti, kad, mūsų nuomone, išsamiai Baudžiamojo kodekso peržiūrai tikslinga atlikti nuoseklią ir detalią Baudžiamojo kodekso analizę, kuriai kokybiškai atlikti reikalingi atitinkami laiko ir finansiniai ištekliai. Per prašomą terminą turėjome galimybę akcentuoti tik kai kurias, mūsų manymu, svarbesnius probleminius dabartinio BK bendrosios dalies nuostatų aspektus.

Bausmių skyrimo taisyklės

Pritariame Teisingumo ministerijos rašte išsakytai minčiai, kad vertėtų atsisakyti BK 61 straipsnio 2 dalyje numatytos bausmių skyrimo „nuo vidurkio“ taisyklės. Tokią poziciją esame išsakę dar 2016 ir 2017 metų publikacijose¹². Jose atkreipėme dėmesį, kad bausmės skaičiavimo nuo vidurkio taisyklė, kaip ne visai pagrįstai griežtinanti taikomas bausmes, yra kritiškai vertinama autoritetinių Europos baudžiamosios politikos specialistų. Vidurkio taisyklės taikymas vadinamas netgi

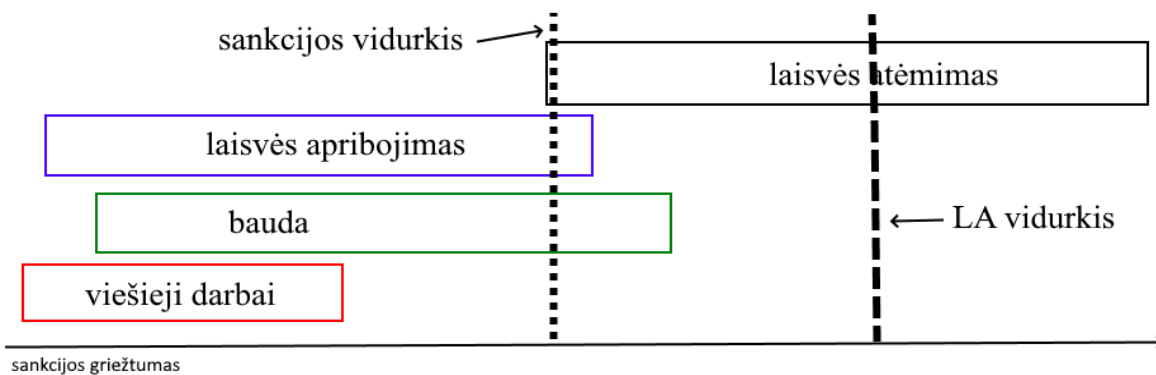
¹² Bikelis S. Permaštant sankcijas už kontrabandą: proporcingumo problema (I). Proporcingumo principas ir bausmės už kontrabandą // Teisės problemos, 2012, Nr. 4 (78), p. 5–24; Bikelis S., Giedrytė-Mačiulienė R., Mickėnienė I., Venckevičienė J. Cigarečių neteisėta apyvarta: kompleksinė reiškinių ir kontrolės priemonių analizė. Monografija. Vilnius: Eugrimas, 2017.

„principiniu nesusipratimu“¹³. Jų teigimu, sankcijų maksimumai dažnai nustatomi dideli tam, kad apimtų išskirtinio sunkumo atvejus, kurie yra labai reti arba kurių niekada nepasitaiko. Turint galvoje, kad statistiškai dauguma bylų yra tokios, kuriose taikytina artimesnė sankcijos minimumui bausmė, vidurkio taisyklė, jei būtų tiksliai taikoma praktikoje, galėtų pernelyg sugriežtinti teismų skiriamas bausmes.

Dar pridurtume, kad visiškai nelogiška taikyti bausmės skyrimo nuo vidurkio taisyklę tuomet, kai sankcija alternatyvi. Tokioje sankcijoje sankcijos griežtumo ribos yra nuo švelniausios bausmės minimumo iki griežčiausios bausmės maksimumo, atitinkamai sankcijos vidurkis nesutampa su vienos iš joje numatytų bausmių vidurkiu (žr. 1 schemą). O taisyklė aprašyta taip, lyg sankcijoje būtų vienintelė bausmės rūšis, kurios vidurkis ir būtų sankcijos vidurkis.

1 schema. Sankcijos ir atskiros bausmės vidurkiai

Dėl to, esant alternatyvų, laisvės atėmimo bausmės vidurkis yra arčiau sankcijos maksimumo nei minimumo. Be to, bausmės skyrimas, kai pirma atsižvelgiant į aplinkybes parenkama bausmės rūšis, o paskui – jos dydis „nuo vidurkio“, verčia skiriant bausmę kelis kartus atsižvelgti į tas pačias aplinkybes (pirmame ir antrame bausmės skyrimo etape), o tai nėra logiška ir teisinga. Bausmės skyrimas yra holistinis sprendimas, daromas atsižvelgiant į aplinkybių visumą. Bausmės skyrimas etapais, pakartotinai atsižvelgiant į kai kurias aplinkybes, iškreipia šį principą.

Taip pat pažymėtina, kad BK 61 straipsnio pirmoji dalis yra ydinga. Ji abstrakčiai reguliuoja, kaip teismas skiria bausmę atsižvelgdamas į atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, nors bausmės skyrime tai tėra vienos iš daugelio aplinkybių, svarbių bausmės skyrimui (žr. BK 54 str. 2 dalį). Kyla klausimas – kokia tokios abstrakčios ir teismui nė kiek nepadedančios nuos-

¹³ Dünkel F., Lappi-Seppälä T., Morgenstern C., van Zyl Smit D. Kriminalität, Kriminalpolitik, strafrechtliche Sanktionspraxis und Gefangenenraten im europäischen Vergleich. Band II. Mönchengladbach: Forum-Verl. Godesberg 2010, p. 1048. Taip pat apie bausmių skyrimo taisyklių, siejamų su sankcijos minimumu, vidurkiu ar maksimumu, poveikį bausmių skyrimo praktikai žr. Sakalauskas G. (moks. red.), Bikelis S., Kalpokas V., Pocienė A. Baudžiamoji politika Lietuvoje: tendencijos ir lyginamieji aspektai. Vilnius: Teisės institutas, 2012, p. 53–54.

tatos prasmė? Ir kiek nuoseklu abstrakčiai aprašinėti dalies iš visų svarbių aplinkybių reikšmę bausmės skyrimui (tiesą sakant, taip nieko konkrečiau ir nenustatant)?

Manytume, kad BK 61 straipsnio 1–3 dalys neturi pridėtinės vertės, ir jų atsisakytina.

Siūlome tobulinti baudos skyrimo taisykles. Šiuo metu BK yra labai apribotos galimybės skirti baudą už sunkius savanaudiškus (plačiąja prasme) nusikaltimus nuteistiems asmenims. Tai neatitinka visuotinio supratimo, kad būtent turtas yra pagrindinis tokių nusikaltimų motyvas, atitinkamai bauda tiksliai „kirstų“ kaltininkui per motyvaciją ir labai sustiprintų prevencinį sankcijos poveikį. Pagal dabartinį reguliavimą, jei asmuo nuteisiamas laisvės atėmimo bausme (realia arba atidedant jos vykdymą) už korupcinį, narkotikų platinimo, sukčiavimo ar kitokį sunkų savanaudišką nusikaltimą, nėra galimybės skirti baudą. Galimybė skirti baudžiamojo poveikio priemonę – įmoką į nukentėjusių nuo nusikaltimų fondą – anaipol nėra pakankama alternatyva baudai. Taigi, svarstyti, ar baudos skyrimo galimybė neturėtų būti numatyta ir paskyrus kitas bausmes (atitinkamai pakoreguojant BK 42 straipsnio 3 dalį). Panašią idėją atspindi Vokietijos baudžiamojo kodekso 41 straipsnis, kuris numato, kad už nusikaltimus, kuriais siekta turtinės naudos, laisvės atėmimu nuteistam asmeniui gali būti paskirta baudos bausmė ir tais atvejais, kai ji sankcijoje nėra numatyta arba numatyta tik kaip alternatyvi bausmė.

Kartu svarstyti, kad galimybė skirti baudą kartu su bet kuria kita bausme būtų naudinga kaip alternatyva laisvės atėmimo bausmei. Baudos ir kitos bausmės (pvz., laisvės apribojimo ar viešųjų darbų) kombinacija galėtų bent iš dalies užpildyti bausmių sistemos griežtumo skalės spragą, kuri egzistuoja tarp laisvės atėmimo ir švelnesnių bausmių.

Dar pažymėtina, kad, panaikinus bausmės skyrimo nuo vidurkio taisyklę, baudos skyrimo galimybių išplėtimas neturėtų pernelyg baudžiančio poveikio. Teismai įgytų galimybę (kai to reikalauja bylos aplinkybės) tiksliau ir tinkamiau paskirti bausmes už savanaudiškus nusikaltimus nuteistiems asmenims.

Baudžiamojo poveikio priemonių reguliavimas

Siūlome techniškai sutvarkyti baudžiamojo poveikio priemonių (toliau – bpp) skyrimo principus. Priimant BK buvo numatyta, kad bpp skyrimas su bausme yra išimtis, galima BK 67 str. 3 dalyje nurodytais atvejais. Ilgainiui absoliuti dauguma bpp pateko į „išimčių“ sąrašą, dėl to toks sąrašas nebetenka prasmės. Siūlytina 67 straipsnio 1 dalyje numatyti, kad bpp gali būti skiriamos su bausme, o 67 str. 3 dalyje nurodyti, kokia bpp su bausme negalėtų būti skiriama. Kita vertus, nematome nė vienos bpp, kuri negalėtų būti skiriama su bausme (žinoma, neskiriant bpp su tomis bausmėmis, su kuriomis jos nedera). Iš esmės 67 str. 3 dalyje pakaktų tik nuostatos, kad įmoka nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą neskiriama kartu su baudos bausme.

Kartu siūlytina bpp sąrašę užpildyti spragą ir numatyti tokią bpp kaip įpareigojimas gydytis priklausomybės ligas nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Toks įpareigojimas yra numatytas nepilnamečiams kaip auklėjamoji priemonė, bet nenumatytas suaugusiems kaip bpp. Be to, jis numatytas kaip įpareigojimas atidedant bausmės vykdymą, kaip laisvės apribojimo vienas įpareigojimų. Tokios bpp praktinis aktualumas ir reikalingumas nekelia abejonių, nes priklausomybės ligos neretai tampa viena iš turtinių ir kitų nusikaltimų padarymo priežasčių, tad atitinkama bpp turėtų stiprų teigiamą prevencinį poveikį ir prisidėtų prie įtariamojo ar kaltinamojo socialinių problemų sprendimo.

Alternatyvių priemonių realiai laisvės atėmimo bausmei (bausmės pakeitimo galimybės) stoka

Mūsų nuomone, bausmės vykdymo atidėjimas yra vienintelė baudžiamosios atsakomybės priemonė, kuria šiuo metu disponuoja teismai spręsdami dėl alternatyvių priemonių kaltinamiesiems, kuriems, atsižvelgiant į padaryto nusikaltimo sunkumą ir pavojingumą, asmenybės charakteristikas gresia reali laisvės atėmimo bausmė. Alternatyviomis laisvės atėmimui priemonėmis nelaikytume bausmių, nesušijusių su laisvės atėmimu, kadangi jos paprastai skiriamos už nesunkius ir apysunkius, pirmą kartą padarytus nusikaltimus, tai yra tai grupei asmenų, kuriems daugeliu atvejų negresia laisvės atėmimo bausmė.

Manome, kad vien tik bausmės vykdymo atidėjimo instituto nepakanka. Labiausiai BK stokojama priemonių, nukreiptų į konkrečius tiesioginius nusikalstamo elgesio veiksnius, pavyzdžiui, priklausomybių ligas ar kitus sutrikimus. Turime omenyje laisvės atėmimo bausmės pakeitimo atitinkamomis priemonėmis institutą. Dauguma Europos Sąjungos valstybių baudžiamosiose sistemose, įskaitant ir kaimynines šalis, kaip Lenkija ar Estija, yra taikomi laisvės atėmimo bausmės pakeitimo kitomis bausmėmis ar priemonėmis institutai, pavyzdžiui, laisvės atėmimo bausmės pakeitimas į: gydymąsi nuo priklausomybių arba kitų sutrikimų (pvz., seksualinio elgesio sutrikimų), intensyvią priežiūrą, viešuosius darbus ar kitas priemones. Tokios alternatyvos padeda geriau individualizuoti baudžiamąją atsakomybę, nukreipdamos baudžiamosios justicijos intervenciją į tikrąsias nusikalstamo elgesio priežastis.

Galima kelti klausimą, kodėl nepakanka bausmės vykdymo atidėjimo instituto, kuris apima įvairių priemonių, kurių tikslas – valdyti asmens rizikas nusikalsti, sąrašą (apimant ir įpareigojimą gydytis nuo priklausomybių). Čia svarbu atkreipti dėmesį, kad bausmės vykdymo atidėjimo institutas praktikoje ne visada leidžia konkrečiai individualizuoti bausmę atsižvelgiant į tiesioginius nusikalstamo elgesio veiksnius. Teismai paprastai vertina aplinkybių visumą (nusikaltimo sunkumą, pavojingumą, įvairias asmenybės charakteristikas ir pan.). Toje aplinkybių visumoje „paskęs-

ta“ pirminės nusikalstamo elgesio priežastys. Pavyzdžiui, nusikaltimų, susijusių su priklausomybėmis, atvejais tiek nusikalstamas elgesys, tiek kitos asmens problemos (pvz., nedarbas, ankstesni pažeidimai, neigiami oficialių institucijų atsiliepimai, nevykdomos tėvo ar motinos pareigos bei kitos asmens neigiamos charakteristikos), kurias teismai vertina sprendami dėl bausmės vykdymo atidėjimo, dažnai yra lemtos priklausomybės ligos. Neretai dėl savo priklausomybės ligos tokie asmenys neigiamų charakteristikų turi tiek daug, kad tai užkerta kelią taikyti laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą. Manome, kad baudžiamosios atsakomybės paskirtis turėtų būti ne tik bausti, bet ir spręsti problemą. Jeigu asmens nusikalstamo elgesio priežastis yra liga, turbūt logiška ir racionalu problemą spręsti visų pirma gydant, o ne griežtai ir neveiksmingai (dažniausiai ir žalingai) baudžiant sergantį asmenį.

Bausmės vykdymo atidėjimo (BK 75 str.) sąlygų peržiūra

Manome, kad yra logiška bausmės vykdymo atidėjimo galimybę sieti su faktiškai paskirtos bausmės dydžiu, o ne su nusikaltimo kategorija. Nusikaltimo kategorija yra abstrakcija, o faktiškai paskirtoji bausmė tiksliai atspindi nusikaltimo ir kaltininko pavojingumo laipsnį konkrečioje byloje, pagal kurią teismas parenka tinkamiausią bausmės dydį ir jos vykdymo režimą (realų atlikimą ar vykdymo atidėjimą su tam tikromis pareigomis, įpareigojimais, draudimais). Dėl to manytume, kad BK 75 straipsnio 3 dalies būtų galima atsisakyti. Kartu reikėtų pakoreguoti BK 75 straipsnio 2 dalį, iš jos išbraukiant nuostatą, kad antroji dalis taikytina tik padariusiems nesunkius ir apysunkius nusikaltimus.

Kartu atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu BK 75 straipsnio 3 dalyje numatytas dalinis bausmės vykdymo atidėjimas yra labai savotiškas konstruktas, prieštaraujantis bausmės vykdymo atidėjimo idėjai – įgyvendinti *ultima ratio* principą ir apsaugoti asmenį nuo realaus laisvės atėmimo bausmės atlikimo, kai ją atlikti nėra būtina. Dalinis bausmės vykdymo atidėjimas yra greičiau bausmių vykdymo teisės instituto – lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo įstaigos – variacija, savotiškas hibridas, kurio siūlytume atsisakyti.

Intensyvios priežiūros taikymo sąlygos

Taip pat norime atkreipti dėmesį, kad BK 75 straipsnyje, manytume – nepagrįstai, yra numatytas imperatyvas atidedant bausmės vykdymą skirti intensyvią priežiūrą. Abejotina ir BK 48 straipsnyje žodeliu „paprastai“ įtvirtinta bendra intensyvios priežiūros taikymo taisyklė laisvės apribojimo bausmės skyrimo atvejais. Teisės instituto mokslininkai kritinę nuomonę dėl intensyvios priežiūros reguliavimo Baudžiamajame kodekse Teisingumo ministerijai yra pateikę 2018 m. lapkričio 11 d. nuomonėje „Dėl įstatymų projektų Nr. 18-12583-12589 suderinimo“ (su nuomone

galima susipažinti čia: <https://teise.org/wp-content/uploads/2019/03/aktualijos-19-1-Nr16.pdf>. Norime akcentuoti esminius kritinius aspektus, susijusius su galiojančiu intensyvios priežiūros reguliavimu.

Intensyvios priežiūros reguliavimas, mūsų nuomone, prieštarauja bausmių individualizavimo ir proporcingumo principams. Ši priemonė yra tikslinga tada, kai asmens nusikalstamo elgesio rizika susijusi su buvimu tam tikrose vietose arba realia grėsme konkreitiems asmenims (pvz., tokia praktika yra taikoma Vokietijoje). Atitinkamai sudėtinga įsivaizduoti, kokį prevencinį ar individualizuojantį poveikį elektroninis stebėjimas gali turėti asmenims, kurių nusikalstamo elgesio rizika nėra susijusi su jų judėjimu ar grėsmėmis kitiems asmenims. Turbūt net nereikia specialaus mokslinio tyrimo norint suvokti, jog greičiausiai elektroninio stebėjimo taikymas asmenims, nuteistiems, pvz., už apgaulingą buhalterinės apskaitos tvarkymą, pinigų padirbinėjimą, nusikaltimus elektroninėje erdvėje ir pan., nėra nei tikslinga, nei veiksminga priemonė. Taip pat svarbu pabrėžti, kad intensyvi priežiūra yra vertintina kaip griežčiausia laisvėje atliekamos bausmės forma. Įvairių valstybių praktikoje intensyvi priežiūra skiriama kaip alternatyva įkalinimui didesnės rizikos asmenims. Nemažai bausmės atidėjimo ir laisvės apribojimo atvejų intensyvi priežiūra dėl individualizavimo stokos būtų perteklinė priemonė, kuri neturėtų resocializacinės pridėtinės vertės, trukdytų asmeniui socializuotis visuomenėje, veiktų kaip didelis psichologinis diskomfortas.

Taip pat atkreipiame dėmesį, kad elektroninio stebėjimo sistema reikalauja didelių investicijų. Jos veiksmingumas nėra patvirtintas moksliniais tyrimais. Todėl galima kelti klausimą, ar tikrai tikslinga nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris verčia valstybę išlaidauti įsigyjant brangias, tačiau abejotino veiksmingumo priemones.

Siūlytume, kad intensyvios priežiūros skyrimo klausimas turi būti paliktas teismo diskrecijai. Tik teismas konkrečioje byloje galėtų pagrįstai nuspręsti, ar tokia priemonė būtų pateisinama ir naudinga atsižvelgiant į nuteistojo nusikalstamo elgesio rizikos veiksnius bei nuteistojo ir visuomenės interesus.

Sovietinio BK rudimentai, susiję su apsvaigusio asmens atsakomybe

Siūlome išbraukti BK 19 straipsnio 1 dalį kaip beprasme, o pažodžiui ją skaitant – ir neteisingą. Tiek sistemiškai, tiek praktiškai žvelgiant, akivaizdu, kad su atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindais ji neturi nieko bendro. Ir apskritai ji neturi jokios pridėtinės vertės. Pažymėtina, kad BK 19 straipsnio 1 dalis yra LTSR BK 13 straipsnio kopija su nedideliais redakciniais pakeitimais: „13 straipsnis. Atsakomybė už girta asmens padarytą nusikaltimą. Asmuo, kuris nusikaltimą padaro būdamas girtas, nuo baudžiamosios atsakomybės neatleidžiamas.“ Tik istoriniu kontekstu galima suprasti tokios nuostatos buvimą mūsų BK, bet šis kontekstas nėra priežastis ją mūsų BK palikti.

Kitas sovietinio BK rudimentas – atsakomybę sunkinanti aplinkybė, kad nusikalstamą veiką padarė apsvaigęs asmuo, kai apsvaigimas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui (BK 60 str. 1 d. 9 p.). LTSR BK panašią sunkinančią aplinkybę matome 41 straipsnio 10 p. Europos Sąjungoje tokią atsakomybę sunkinančią aplinkybę išlaikė tik Latvija. Pati Rusija, priimdama naują BK, buvo jos atsisakiusi, nors vėliau sugrąžino. Ispanijoje tokia aplinkybė netgi pripažįstama švelninančia atsakomybę.

Esminis argumentas, kodėl tokia sunkinanti aplinkybė yra nepagrįsta – loginis. Apsvaigusio asmens padaromi tyčiniai nusikaltimai paprastai būna spontaniški, po kurių asmuo dažnai gailisi. Tokį patį nusikaltimą padaręs blaivus asmuo neretai yra pavojingesnis, nes jis apsisprendžia nusikalsti blaiviai įvertinęs situaciją. Neteigiame, kad apsvaigimą reikėtų Ispanijos pavyzdžiu laikyti atsakomybę švelninančia aplinkybe, bet tokią aplinkybę laikyti griežtinančia nematome pagrindo.

Atsakomybę sunkinančios aplinkybės nereikėtų painioti su atvejais, kai apsvaigimas yra nusikaltimą kvalifikuojantis požymis. Tokie atvejai mūsų BK numatyti pagrįstai ir jų keisti nereikia.

Taip pat pažymėtina, kad yra žinomas faktas, kad daugelis smurtinių nusikaltimų padaromi apsvaigusių asmenų. Tačiau šis faktas niekaip nepaneigia minėto argumento logikos, kad tokie asmenys neturi būti vertinami griežčiau nei tie, kurie nusikalsta blaiviai įvertinę situaciją. Apsvaigusių asmenų smurto statistinis vyravimas yra susijęs su nesaikingo alkoholio vartojimo paplitimu. Visuomenėje tiesiog statistiškai nėra daug tokių „šaltakraujų“ smurtautojų, kurie smurtautų blaiviai apsisprendę, bet iš to neturi sekti, kad jie turi būti baudžiami švelniau nei apsvaigę smurtautojai.

Nesaikingo alkoholio vartojimo paplitimo problema spręstina ir yra sprendžiama Alkoholio kontrolės įstatyme ir kituose teisės aktuose numatytais priemonėmis. Manome, kad būtų ydinga tęsti sovietinę tradiciją visuomenės sveikatos klausimus mėginti spręsti Baudžiamuoju kodeksu, socialinę problemą įvardijant kaip sunkinančią aplinkybę. Juolab kad ir logika bei vakarietišku užsienio valstybių pavyzdžiai tokios tradicijos nepalaiko.

Laisvės atėmimo bausmės iki gyvos galvos pakeitimas terminuoto laisvės atėmimo bausme
Reaguojant į Europos Žmogaus Teisių Teismo nustatytus žmogaus teisės pažeidimus byloje *Matijošaitis prieš Lietuvą*, 2019 metais buvo priimti BK 51 straipsnio pakeitimai, numatantys nuteistiesiems atlikus dvidešimt metų laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės kreiptis į teismą dėl laisvės atėmimo iki gyvos galvos pakeitimo į terminuoto laisvės atėmimo bausmę. Tokiu būdu buvo įdiegtas visiškai naujas institutas ne tik Lietuvos, tačiau ir Europos Sąjungos kontekste. Spėjame, kad toks punitivistinis ir, mūsų nuomone, tik į minimalius žmogaus teisių standartus orientuotas reguliavimas buvo pasirinktas siekiant politinio kompromiso ir/ar baiminantis politikų ar visuomenės nepasitenkinimo. Tačiau daugiausia abejonių kelia, ar šis reguliavimas neprieštarauja esminiams

baudžiamosios teisės, o kartu ir konstituciniams principams. Bausmės pakeitimas reiškia, kad yra vertinamas ne tik nuteistojo elgesys bausmės atlikimo metu, tačiau pakartotinai įvertinamas ir jo nusikaltimas. Tai leidžia teigti, kad yra įtvirtinamas pakartotinis asmens nuteisimas, o tai galimai prieštarautų *non bis in idem* principui. Kartu atkreipiame dėmesį, kad daugumos pažangių valstybių praktikoje nuteistiesiems iki gyvos galvos yra taikomi lygtinio paleidimo mechanizmai. Nemaitytume jokių kliūčių lygtinio paleidimo, nustačius racionalius kriterijus, nuteistiesiems iki gyvos galvos taikyti ir Lietuvoje.

Jurisdikcijos taisyklės

Rengiami BK pakeitimai būtų puiki proga ištaisyti „liapsusą“, numatytą BK 7 straipsnyje, kuris numato universaliąją jurisdikciją, be kitų nusikalstamų veikų, narkotinių ir psichotropinių medžiagų laikymui savo reikmėms (12 punktą). Jį siūlome pataisyti taip, kad jis neapimtų BK 259 straipsnio. Primename, kad tarptautinės sutartys neįpareigoja kriminalizuoti narkotinių ir psichotropinių medžiagų laikymo savo reikmėms, o tik numato tokią dispozityvią galimybę¹⁴. Pagal dabartinį reguliavimą, Lietuva turi jurisdikciją traukti baudžiamojon atsakomybėn, pavyzdžiui, Čekijos, Portugalijos, Urugvajaus, Argentinos gyventojus, kurie įsigyja vartojimui narkotinių ar psichotropinių medžiagų savo valstybėje, nors tokia veika šiose valstybėse nelaikoma nusikaltimu. Tai nėra adekvatu, tokių veikų pavojingumas nėra visuotinai pripažintas ir jis nėra tokio lygmens, kad galėtų nusverti teisinio apibrėžtumo, teisėtų lūkesčių, galiausiai proporcingumo principus ir taip pateisinti universaliosios jurisdikcijos taikymą. Toks reguliavimas nepateisinamas ir praktiniais (proceso sąnaudų) aspektais.

Nuomonė (atsakant į 2021-10-14 paklausimą Nr. (1.39E) 7R-5525) pateikta Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai 2021-11-25 raštu Nr. 2R-110-(1.9).

---

¹⁴ Pavyzdžiui, 1988 metų Jungtinių Tautų konvencijos 3 straipsnio 2 dalis. Prieiga per internetą: https://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf.

VII.

Darius Pranka

NUOMONĖ DĖL ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-109

Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas 2021 m. gruodžio 7 d. kreipėsi į Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutą su prašymu pateikti pastabas Įstatymo projektui Nr. XIVP-109 (toliau – Projektas).

Išanalizavę Projektą, teikiame šią nuomonę:

Pirma, Projektu siekiama įtvirtinti naują praktiką, kuomet ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimas galės būti tiesiogiai skundžiamas ikiteisminio tyrimo teisėjui. Tokiu būdu iškreipiama Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) sistema, nes visais atvejais pagal BPK ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmai ir nutarimai skundžiami prokurorui, ir tik tada prokuroro sprendimas skundžiamas ikiteisminio tyrimo teisėjui.

Antra, kritikuotinas Projekte numatytas 20 valandų terminas. Tokios trukmės terminų BPK nenumato, taigi tai būtų naujadaras. Siūlytume laikytis nuoseklumo ir sistemiškumo bei vadovautis esama BPK terminų sistema. Manytume, kad būtų reikalingas bent 24 valandų terminas.

Trečia, galima pastebėti loginių prieštaravimų Projekto nuostatoje dėl asmens skundo dėl laikino sulaikymo ir prokuroro pareiškimo dėl suėmimo skyrimo tam pačiam asmeniui sutapties. Projekte nurodoma, kad šiuos klausimus išsprendžia tas pats ikiteisminio tyrimo teisėjas, o jo nutartis yra galutinė ir neskundžiama. Tačiau, pagal BPK 130–131 str., nutartis suimti įtariamąjį gali būti skundžiama apygardos teismui.

Nuomonė (į 2021-12-07 raštą Nr. S-2021-5648) pateikta Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui 2021-12-22 raštu Nr. 2R-119-(1.9).

